

Rättspolitiskt program för Medborgerlig Samling

**Antaget av partistämman 2018
Reviderat av partistämman 2019
Reviderat av partistämman 2020
Reviderat av partistämman 2021
Reviderat av extrastämman 2025**

Sammanfattning

Medborgerlig Samling anser att

- **Rättsstaten måste stärkas för att skydda den individuella friheten och det demokratiska samhället**
- **Lagar som inskränker yttrandefriheten måste stoppas**
- **Mer resurser ska skydda ett effektivt rättsväsende**
- **Fokus måste ligga på brottsoffret – inte på gärningsmannen**
- **Straff ska skydda samhället och brottsoffren, det ger också mer tid för rehabilitering**
- **Ett effektivt rättsväsende ger rättssäkerhet**
- **Alla ska ha tillgång till effektiv upprättelse, både brottsoffer och vanliga medborgare i rättstvister**
- **Det ska vara brottsligt att ljuga för att få medborgarskap**
- **Den som agerar brottsligt ska kunna förlora sitt medborgarskap**

Innehåll

1.	EN VISION FÖR SVERIGE SOM RÄTTSSTAT	6
2.	TILL DEMOKRATINS FÖRSVAR: RÄTTSSYSTEMET	7
2.1	Grundläggande rättigheter och friheter	7
2.1.1	Yttrandefrihet, den yttersta av friheterna	7
2.1.1.1	Ändring av lagen om hets mot folkgrupp	7
2.1.2	Förstärkt äganderätt	8
2.1.3	Medborgarskap – ett privilegium	8
2.2	Organisation av rättsväsendet	8
2.2.1	Polis och åklagare	8
2.2.1.1	Tillför ytterligare resurser till Kriminalvården, Åklagarmyndigheten och domstolarna	8
2.2.2	Domstolar	9
2.2.2.1	Inrätta författningsdomstol	9
2.2.2.2	Inför ett resningsinstitut	9
2.2.2.3	Utöka vittnesskyddsprogrammet	9
2.2.2.4	Domarutnämningar ska separeras från staten	9
2.2.2.5	Inför ett system med <i>plea bargain</i>	9
2.2.2.6	Reformera nämndemannasystemet	9
2.2.3	Advokater	9
2.2.3.1	Ersätt Advokatsamfundets myndighetsutövning	10
2.2.4	Kriminalvården – Billigare bestraffning	10
2.2.4.1	Fängelser av godtagbar standard, inte mer	10
2.2.4.2	Fängelseplatser i andra länder	10
2.2.4.3	Träffa avtal med andra länder om avtjänande av straff i hemlandet	10
2.2.4.4	Fler och modernare häkten	10
2.2.5	Övriga myndigheter	10
2.2.5.1	Ett pålitligt tjänstemannaansvar	10
2.2.5.2	Tullen ska ges ökade behörigheter och ökat mandat att ingripa	11
2.2.5.3	Inre och yttre gränskontroller ska förstärkas	11
2.3	Rättstillgänglighet	11
2.3.1	Skyndsamhetskravet hos utredande myndigheter måste skärpas	12
2.3.2	Rättegångar ska kunna hållas även på helger (jourdomstolar)	12
2.3.3	En brottmålsrättegång ska påbörjas inom två veckor	12
2.3.4	Möjligheten till rättegång i den tilltalades utevaro ska utökas	12
2.3.5	Huvudförhandling i tvistemål ska påbörjas inom fyra månader	12
2.3.6	Ombudersättning i förvaltningsdomstol	12
2.3.7	Staten bör svara för rättegångskostnader i Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen	13
2.3.8	Rättsskyddet i rättsskyddsförsäringen ska höjas till minst 15 basbelopp för	

ombudskostnader	13
2.3.9 Rättsskyddet i rättsskyddsförsäkringen och den statliga rättshjälpen ska kunna användas i fler typer av tvister	13
2.3.10 Justitiekanslern (JK) ska ges möjlighet att pröva skadeståndskrav för fri- och rättighetskränkningar som begås av kommun och region	13
2.3.11 Möjlighet till fastställsetalan införs mot staten vid rättighetskränkningar mot Europakonventionen om mänskliga rättigheter utan koppling till skadeståndsyrkande ska införas	13
3. RÄTTSOMRÅDEN	14
3.1 Straffrätt	14
3.1.1 Brottsofferperspektiv	14
3.1.1.1 Kränkningers ersättningar ska fördubblas utifrån nu gällande praxis	14
3.1.1.2 Inför möjlighet till åtalseftergift vid lindrigare brott om fullt skadestånd erlagts och brottsoffret samtycker	14
3.1.1.3 Ersättning till brottsoffer ska utgå även vid åtalseftergift.....	15
3.1.2 Brottstatistik ska detaljredovisas avseende bl.a. kön, ålder, medborgarskap m.m.....	15
3.1.3 Om påföljder	15
3.1.3.1 Utvisning som obligatorisk påföljd.....	15
3.1.3.2 Förvar av utvisningsdömda.....	15
3.1.3.3 Förvar av personer utan uppehållstillstånd	15
3.1.3.4 Förlust av medborgarskap, uppehållstillstånd.....	15
3.1.3.5 Domstolar ska som huvudregel omvandla obetalda dagsböter till fängelse	16
3.1.3.6 Obligatorisk elektronisk övervakning.....	16
3.1.3.7 Obligatorisk villkorlig frigivning ska avskaffas	16
3.1.3.8 Begränsade möjligheter till villkorlig dom vid upprepad brottslighet.....	16
3.1.3.9 Obligatorisk fotboja vid permission.....	16
3.1.3.10 Skärpt straff för myndiga som tidigare begått brott som minderåriga.....	16
3.1.3.11 Straffmyndighetsåldern ska sänkas till 13 år.....	16
3.1.3.12 Att skadeståndets fulla erläggande ska påverka straffmätning eller villkorlig frigivning	17
3.1.3.13 Systemet med straffrabatter ska avskaffas	17
3.1.4 Utöka terroristlagstiftningen avseende samröre med terroristorganisation	17
3.1.5 Skärpta straff för vissa brott.....	17
3.1.5.1 Övergripping i rättssak.....	17
3.1.5.2 Skärpta straff och obligatorisk häktning vid grova vapenbrott	17
3.1.5.3 Att avsiktligt vid ansökan om uppehållstillstånd eller medborgarskap ge felaktig information ska rubriceras som bedrägeri	17
3.1.5.4 Brottet grovt äktenskapstvång ska införas	18
3.1.6 Kriminalisering av vissa handlingar.....	18
3.1.6.1 Skenäktenskap ska omfattas av straffansvar enligt utlänningslagen	18
3.1.6.2 Det ska vara ett brott att organisera och delta i parallella rättssystem.....	18
3.1.7 Avkriminalisering.....	18
3.1.7.1 Avkriminalisera personligt bruk av narkotika	18

3.1.7.2	Sexköp bör avkriminaliseras	18
3.1.7.3	Det ska utredas om våldtäktsbrottet ska återgå till tidigare omfattning	19
3.1.8	Bevistalan ska som huvudregel alltid föras i domstol när barn misstänks för grovt brott	19
3.1.9	Ökade möjligheter till häktning.....	19
3.2	Ordning och reda	19
3.2.1	Ett nationellt förbud mot tiggeri ska införas	19
3.2.2	Statliga ordningsvakter ska ges ökade befogenheter samt kunna delegeras vissa arbetsuppgifter	20
3.2.3	Befogenheter på skolans område	20
3.2.4	Lag om förbud mot maskering ska ändras så att det inte görs undantag för maskering av religiösa skäl	20
3.2.5	Medborgarnas nödvärns- och ingripanderätt ska utökas	20
3.2.5.1	Tillåt privat innehav av peppar- och tårgasvapen	20
3.2.5.2	Medge vapenlicens där det föreligger ett särskilt skyddsbehov.....	20
3.3	Skadeståndsrätt.....	21
3.3.1	Höjda nivåer för brottsoffer.....	21
3.3.2	Skadestånd även till den som ingriper för att beivra våldsbrott eller medverkar till gripande	21
3.3.3	Utvidga vårdnadshavarens skadeståndsskyldighet för egna barns uppsåtliga gärningar	21

1. EN VISION FÖR SVERIGE SOM RÄTTSSTAT

Medborgerlig Samling anser att alla individer i samhället ska ha maximal frihet att själva inrätta sina liv. Men denna individuella frihet kan inte fungera om inte staten lever upp till sin del av samhällskontraktet och upprätthåller trygghet och säkerhet för sina medborgare. Medborgarna måste kunna känna sig skyddade från brott, hot och yttre angrepp. Därför är rättsväsendet en av grunderna för statens existens. Staten ska garantera en rättsstat där alla är lika inför lagen, och där rättssäkerhet är en självklarhet. Staten har ett ansvar att förvalta offentliga resurser med effektivitet och integritet, samt att skapa stabila förutsättningar för ekonomisk tillväxt genom en tydlig lagstiftning och ett rättvist skattesystem. Genom att fokusera på sina kärnuppgifter kan staten frigöra resurser och energi för medborgarna att själva skapa välstånd, frihet och innovation, utan att dränkas i byråkrati eller ineffektivitet.

En fungerande rättsstat är grunden för en modern demokrati, eftersom den säkerställer att makt utövas rättssäkert och i enlighet med lagar som gäller lika för alla. Utan en rättsstat riskerar demokratin att urholkas av korrupktion, godtyckliga beslut och maktmissbruk. De fundamentala byggstenarna i rättsstaten är lagstyre, maktindelning och rättssäkerhet. Rättssäkerhet garanterar att medborgare har tillgång till rättslig prövning, rättvis behandling och skydd mot övergrepp från staten eller andra aktörer. I en rättsstat kan ingen ställas över lagen, och rättigheterna för även de mest sårbara skyddas. Detta skapar förtroende för samhällets institutioner och stärker den demokratiska gemenskapen. Upprätthållandet av individuella friheter är kärnan i en fungerande rättsstat, där medborgarna kan leva sina liv utan rädsla för statligt förtryck eller godtyckliga ingripanden.

Idag sprider sig hoten mot rättsstaten när samhällsaktörer och politiker tävlar om att vinna allt svårare kamper mot brottslighet, migration, hot från andra stater, pandemier, klimatförändringar och inflation. Snabba lösningar väljs på bekostnad av långsiktigt samhällsbygge. En robust och väl fungerande infrastruktur inom rättsväsendet offras och försummas. Men allmänhetens förtroende eroderas på vägen och risken är överhängande att såväl den dagliga kampen som den bestående stabiliteten förloras. Mot bakgrund av detta måste kraftfulla åtgärder snarast vidtas, för att stärka och bygga det samhälle våra barn ska ta över.

I Medborgerlig Samlings vision säkerställs snabba, rättvisa och trygga processer i ett robust lagstiftningsnät som säkerställer samhällets funktioner och individens rättigheter. Nedan presenteras Medborgerlig Samlings förslag. Programmet är inte en heltäckande lösning och behandlar bara valda delar av system och lagar, sådana MED anser behöver extra fokus just nu. MEDs övriga politiska program tangerar ofta även lagstiftningen på det aktuella området och programmen kompletterar på så sätt varandra.

2. TILL DEMOKRATINS FÖRSVAR: RÄTTSSYSTEMET

Här redovisas ett större antal nödvändiga åtgärder som tillsammans kan skärpa och stärka det svenska rättssystemet. Med anledning av det rådande samhällsklimatet ligger en nödvändig fokus på straffrätten, men förstärkningen av rättssystemet kommer att gynna alla rättsområden och skapa ett tryggare, rättvisare och mer förutsägbart samhälle. De frågor som tas upp inkluderar också individens rätt och skyldighet gentemot det offentliga. Medborgerlig Samling vill se en kultur av ansvarstagande tjänstemän som med tydliga mandat och konsekvenser upprätthåller de lagar våra folkvalda stiftat.

2.1 Grundläggande rättigheter och friheter

2.1.1 Yttrandefrihet, den yttersta av friheterna

Yttrandefriheten är den mest grundläggande av våra individuella friheter och en förutsättning för demokrati, innovation och samhällsutveckling. En stark yttrandefrihet kräver ett rättssystem som står emot politiska påtryckningar och vågar försvara individens rätt att tala fritt. Yttrandefriheten i Sverige är idag hotad genom en rad genomförda och planerade lagändringar som urholkar dess skydd. Några av dessa är vidgade begrepp för brott som olaga hot och förolämpning, förslag om att begränsa mötesfrihet, begränsningar av meddelarfriheten genom den s k Utlandsspionerilagen och förslagen på begränsningar i tillgången till allmänna handlingar. Den största faran ligger i att dessa förändringar bygger strukturer som framtida makthavare kan använda för att kontrollera och tysta medborgare och medier. Därför måste de lagar som redan genomförts återställas och varje nytt försök att inskränka yttrandefriheten stoppas.

2.1.1.1 Ändring av lagen om hets mot folkgrupp

Paragrafen i brottsbalken om så kallad hets mot folkgrupp har kommit att tillämpas på ett sätt som dels medför bestraffning av uttalanden vilka borde omfattas av yttrandefriheten, dels innebär att principen om likhet inför lagen kränks. Det är idag tillräckligt att ha uttryckt "missaktning" mot en viss grupp som åtnjuter lagens skydd för att fällas för brott, vilket har medfört att exempelvis ett klumpigt, generaliserande uttalande på någon social medieplattform lätt kan leda till fällande dom. Detta är långt ifrån den "hets" som många kanske tror att paragrafen förbjuder. Likaså har det blivit förbjudet att förneka vissa historiska händelser - någonting som helt och hållet måste vara tillåtet att göra inom ramen för en fri debatt.

Samtidigt förekommer det ofta hotfulla och våldsbejakande uttalanden och uttryck på gator och torg vid demonstrationer, vilka inte tycks föranleda några åtgärder. Det är uppenbarligen lättare att lagföra och döma baserat på en skärmdump från Facebook än att förhindra att aggressiva demonstrationsledare förmår folkmassor att skandera hot, vilket ofta sker på andra språk än svenska.

Medborgerlig Samling anser att lagparagrafen om hets mot folkgrupp måste inskränkas, så att den inte kan användas som verktyg för att jaga och bestraffa personer som helt enkelt har uttryckt sig plump. Samtidigt behövs det ett lagskydd mot verklig hets i form av hotfulla och våldsbejakande uttalanden och uttryck, vilka lätt kan hetsa människor till att begå brott mot den utpekade folkgruppen. Tillämpningen av lagen behöver därtill bli konsekvent.

Lagen om hets mot folkgrupp ska inskränkas så att den endast förbjuder hot och uppmaningar till våld, men inte det vaga begreppet "missaktning". Lagen ska tillämpas konsekvent och lika för alla.

2.1.2 Förstärkt äganderätt

Det är statens skyldighet att upprätthålla den äganderätt som är skyddad i såväl grundlagen som i Europakonventionen. Sverige misslyckas med att skydda äganderätten när nya EU-bestämmelser införs utan att deras konsekvenser för individens rätt att förfoga över sin egendom analyseras tillräckligt noggrant. Tydliga exempel är EU:s art- och habitatdirektiv liksom EU:s vattendirektiv. Dessa åtgärder har i flera fall medfört att markägare tvingats överge planer för markanvändning, utan att få ersättning för förlorade intäkter eller investeringar.

Svenska myndigheter och politiker måste ha en tydligare hållning där EU-direktiv som påverkar äganderätten endast accepteras om de fullt ut respekterar svensk grundlag och inkluderar mekanismer för adekvat ersättning.

2.1.3 Medborgarskap – ett privilegium

Skärpta regler för beviljande av medborgarskap välkomnas. Medborgarskap ska kunna återkallas, om innehavaren inte därigenom görs statslös. Till exempel ska medborgarskap kunna återkallas om den sökande uppgivit felaktiga grunder som kan ha påverkat bifallsbeslutet eller som påföljd för vissa grova brott, eller för uppförande som allvarligt skadar rikets vitala intressen. De genomförda ändringarna i kraven för medborgarskap ska utvärderas och vid behov skärpas ytterligare, för att stärka medborgarskapet som ett privilegium som inte tillkommer invånare per automatik.

2.2 Organisation av rättsväsendet

2.2.1 Polis och åklagare

2.2.1.1 Tillför ytterligare resurser till Kriminalvården, Åklagarmyndigheten och domstolarna

Genom förslag om ökat användande av häktning samt en allmän förstärkning av polisen som kan antas ge fler dömda måste också övriga myndigheter i rättsväsendet stärkas och personalen utökas. Kriminalvården har idag interna problem med hög personalomsättning, vilket har sin grund i bemannings- och lönefrågor, vilka måste åtgärdas. Polisens organisation, mandat och tekniska hjälpmedel måste vara ändamålsenliga och effektiva. Utbildningen ska tillgodose kunskap och färdigheter för alla roller inom polisväsendet.

2.2.2 Domstolar

2.2.2.1 Inrätta författningsdomstol

En författningsdomstol kontrollerar om lagar strider mot grundlagarna. En författningsdomstols främsta syfte är att garantera medborgarnas fri- och rättigheter visavi den lagstiftande och exekutiva makten. Detta får anses vara en grundpelare i en demokrati och bör snarast inrättas.

2.2.2.2 Inför ett resningsinstitut

Oskyldiga fälls i brottmål och detta måste minimeras. Resningsansökningar prövas idag av högre instans och ofta av Högsta domstolen. Det är mycket snäva regler för att få en ny prövning. Ett fristående organ, resningsinstitut, bör införas för att pröva resningsansökningar.

2.2.2.3 Utöka vittnesskyddsprogrammet

Rättssystemet bygger på att brottsutredningen har tillgång till vittnen, att dessa vågar vittna och känner sig trygga. Syftet är att tillsammans med bl.a. förslagen om skärpning av straffen för övergrepp i rättssak underlätta för vittnen och vid behov erbjuda det allmännas fulla skydd.

2.2.2.4 Domarutnämningar ska separeras från staten

Idag utser regeringen domare på förslag av domarnämnden. Denna ordning bör avskaffas och ersättas med ett system där inga politiker utan huvudsakligen domarna själva utser domare. En självständig domarkår är grundläggande i en demokrati.

2.2.2.5 Inför ett system med *plea bargain*

Ett system där påföljd kan förhandlas med åklagare i utbyte mot samarbete kan minska utredningskostnaderna och underlätta utredningar vid många brottstyper men framförallt vid organiserad brottslighet samt gängbrottslighet.

2.2.2.6 Reformera nämndemannasystemet

Inslaget av lekmän, s.k. nämndemän, följer en lång rättslig tradition. Systemet är omdebatterat, men bygger på en god tanke om behovet av lekmanamedverkan i rättegångar och att den tilltalade ska prövas av sina likar, inte av en överhet. Politiseringen som systemet idag bygger på måste dock mönstras ut. Det bör utredas hur utnämningen av nämndemännen kan göras på ett annat sätt, samt även om exempelvis nämndemännen ska tas bort från hovrätterna.

2.2.3 Advokater

2.2.3.1 Ersätt Advokatsamfundets myndighetsutövning

Bristen på insyn och effektiv utredning av advokaters lämplighet gör en privat organisation som Advokatsamfundet olämplig att handha myndighetsbeslut. Därför bör beslut om inträde och uteslutning av advokater fattas av en oberoende myndighet som arbetar under offentlighetsprincipen och som har möjlighet att vid behov använda egna och andra myndigheters utredningsresurser för att säkerställa en ändamålsenlig hantering av brott mot advokatetiska regler.

2.2.4 Kriminalvården – Billigare bestraffning

I ljuset av den ökade brottsligheten och en allt effektivare lagföring kommer behovet av häktes- och fängelseplatser att öka.

2.2.4.1 Fängelser av godtagbar standard, inte mer

Dessa fängelseplatser ska förläggas i glesbygd så att banden mellan intagna och deras kriminella miljö försvåras. Kriminalvården får i uppdrag att lära av andra länder och bygga fängelser där kostnaden per intagen och dygn ligger på, eller under, medelkostnad i Europa.

2.2.4.2 Fängelseplatser i andra länder

Utred och upphandla fängelseplatser i andra länder för ökad kostnadseffektivitet, både i Sverige och övriga länder. Använd även EU-samarbetet där det lönar sig.

2.2.4.3 Träffa avtal med andra länder om avtjänande av straff i hemlandet

2.2.4.4 Fler och modernare häkten

Sverige har i många år fått internationell kritik från bl.a. FN:s tortyrkommitté avseende förhållandena på svenska häkten. Detta måste åtgärdas. Det finns behov av utbyggnad pga förslagen om ökad häktning och förvar av dem som vistas illegalt i landet. Förslaget kompletteras med bl.a. skärpta krav på skyndsamhet och införandet av jourdomstolar.

För att uppnå tillräcklig säkerhetsstandard på förvaren bör dessa överföras till Kriminalvården.

2.2.5 Övriga myndigheter

2.2.5.1 Ett pålitligt tjänstemannaansvar

Ett långtgående men proportionellt tjänstemannaansvar (ämbetsmannaansvar) och utökat tjänstefelsansvar ska införas för grov försummelse vid myndighetsutövning. Den enskildes och

företagens möjlighet till skadestånd från myndighet ska utökas. Detta måste kopplas till en tydlig ansvarsfördelning där varje myndighetsärende har en tydligt ansvarig tjänsteman.

En utökning bör ske av tillämpningen av möjligheten till skadestånd vid försumlig myndighetsutövning.

2.2.5.2 Tullen ska ges ökade behörigheter och ökat mandat att ingripa

Tulltjänstemän ska ges motsvarande behörighet som polisen samt behörighet att vara beväpnad. Tullens mandat ska möjliggöra ingripanden t ex när stöldgods lämnar landet. Medel ska tillföras för att anställa ytterligare tullpersonal. Fasta scanners och nummerplåtsavläsning ska finnas och användas vid alla gränspassager, för att öka effektiviteten.

2.2.5.3 Inre och yttre gränskontroller ska förstärkas

Sverige måste vara rustat även för framtida förändringar i migrationsströmmarna. Gränsen ska hållas, även i kritiska tider. Beredskap måste upprättas för framtida utmaningar. Samverkan bör ske genom samarbete med de nordiska länderna och inom ramen för Schengensamarbetet. Tulltjänstemän måste ges sådan utbildning att de ges polisiära befogenheter avseende personkontroll vid gränsövergångar.

Kustbevakningen ges självständigt uppdrag att upprätthålla gräns- och tullagstiftning på de platser där tull och polis inte finns tillgängliga.

2.3 Rättstillgänglighet

Begreppet *Access to justice* kan översättas till svenska som "**tillgång till rättvisa**" eller mer juridiskt precist som "**rättstillgänglighet**". Begreppet handlar om individens möjlighet att få sin sak prövad i domstol eller annan rättslig instans och att effektivt kunna utkräva sina rättigheter. Det innefattar rätten till opartisk och rättvis prövning, det får inte finnas ekonomiska eller praktiska hinder som försvårar tillgången till rättslig prövning och att alla oavsett bakgrund ska ha samma möjligheter att använda rättssystemet och få en rättvis behandling. Sammanfattningsvis är "rättstillgänglighet" en avgörande princip för att upprätthålla rättsstatens funktion och individens möjlighet att få rättsligt skydd.

Idag kan tiden mellan brott och en lagakraftvunnen dom vara mycket lång. Samma gäller för den som behöver få en tvist avgjord eller en fordran indriven. Detta gör att handläggningen blir dyrare och det mänskliga lidandet. Långsam handläggning gör att systemet tappar legitimitet.

Förslagen i denna del innebär en kraftig skärpning av ansvar och utredningseffektivitet samt införande av jourdomstolar m fl åtgärder för att uppnå reell och billigare rättstillgänglighet.

2.3.1 Skyndsamhetskravet hos utredande myndigheter måste skärpas

Det måste ställas större krav på poliser, domare, åklagare och offentliga försvarare för att hålla utredningstider nere och därmed förkorta häktningstiderna. Muntlighets- och omedelbarhetsprincipen i rättegångsbalken bör ses över och modifieras.

2.3.2 Rättegångar ska kunna hållas även på helger (jourdomstolar)

Domstolsprocesserna i allmänhet måste snabbas upp dramatiskt och häktningstiderna förkortas. Erkända brott eller lättutredda brott som t.ex. grovt rattfylleri, olovlig körning och vapenbrott bör ofta kunna avdömas inom några dagar efter brottstillfället. Det är särskilt viktigt att ungdomsbrott omedelbart leder till en reaktion eller påföljd. Rätt hanterat påverkar jourdomstolar inte rättssäkerheten negativt.

2.3.3 En brottmålsrättegång ska påbörjas inom två veckor

Om rättegången skulle påbörjas inom två veckor efter åtal eller överklagande, om inte synnerliga skäl föreligger, kan lagföringen snabbas upp betydligt och de kostsamma och ingripande häktesplaceringarna kortas. Offentliga försvarare måste utses med hänsyn till tillgänglighet för omedelbara rättegångar.

2.3.4 Möjligheten till rättegång i den tilltalades utevaro ska utökas

Om rättegång kan hållas i fler fall när den tilltalade delgivits, inte infinner sig efter kallelse och polisförhören finns inspelade, kan kostnaderna minskas och brottmålsprocessen snabbas upp utan att detta nämnvärt inverkar på rättssäkerheten. Muntlighets- och omedelbarhetsprincipen i rättegångsbalken bör ses över och modifieras.

2.3.5 Huvudförhandling i tvistemål ska påbörjas inom fyra månader

Långa handläggningstider försvårar bevisläget, ökar rättegångskostnaderna och medför lidande för parterna. Därför ska en huvudförhandling i tvistemål påbörjas inom fyra månader från det att stämning utfärdats i tingsrätt samt inom två månader i hovrätt efter överklagande, om det inte föreligger synnerliga skäl.

2.3.6 Ombudersättning i förvaltningsdomstol

Parterna är synnerligen ojämlika i förvaltningsprocessen där oftast en enskild har att processa mot det allmänna. Rätt till ersättning för ombudskostnader i fall då den enskilde vinner mot det allmänna skulle något jämna ut styrkeförhållandena.

2.3.7 Staten bör svara för rättegångskostnader i Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen

Mål i högsta instans har antingen prejudikatsvärde eller prövas för att ett rättegångsfel begåtts av underinstans. Det är viktigt för prejudikatbildningen att parterna av ekonomiska skäl vågar låta angelägna frågor prövas, till gagn för hela samhället.

2.3.8 Rättsskyddet i rättsskyddsförsäkringen ska höjas till minst 15 basbelopp för ombudskostnader

Idag ligger nivån ofta på fem basbelopp vilket inte räcker till en rättssäker prövning vid t.ex. tvister mellan försäkringsbolag och en enskild om personskada.

2.3.9 Rättsskyddet i rättsskyddsförsäkringen och den statliga rättshjälpen ska kunna användas i fler typer av tvister

Idag ligger bl.a. arbetsrättstvister utanför rättsskyddets omfattning eftersom medborgaren förutsätts vara medlem i facket, ett villkor som strider mot principen om föreningsfrihet. Likaså omfattas inte t.ex. bodelningar eller tvister med anställda i rättsskyddsförsäkringar. Rättsskyddsförsäkringen bör således bli heltäckande genom ändring i lag. Möjligheterna till rättshjälp bör utvidgas.

2.3.10 Justitiekanslern (JK) ska ges möjlighet att pröva skadeståndskrav för fri- och rättighetskränkningar som begås av kommun och region

Idag företräder JK enbart staten och det saknas motsvarande instans för skadeståndsansvar som faller på kommun och region.

2.3.11 Möjlighet till fastställsetalan införs mot staten vid rättighetskränkningar mot Europakonventionen om mänskliga rättigheter utan koppling till skadeståndsyrkande ska införas

Möjligheten finns i Norge och utvidgar möjligheten till kostnadseffektiv prövning.

3. RÄTTSOMRÅDEN

Här redovisas ett större antal nödvändiga åtgärder som tillsammans kan skärpa och stärka det svenska rättssystemet. Med anledning av det rådande samhällsklimatet ligger en nödvändig fokus på straffrätten, men förstärkningen av rättssystemet kommer att gynna alla rättsområden och skapa ett tryggare, rättvisare och mer förutsägbart samhälle. De frågor som tas upp inkluderar också individens rätt och skyldighet gentemot det offentliga. Medborgerlig Samling vill se en kultur av ansvarstagande tjänstemän som med tydliga mandat och konsekvenser upprätthåller de lagar våra folkvalda stiftat.

3.1 Straffrätt

MED vill skärpa påföljderna vid viss allvarlig eller systemhotande brottslighet, men också stärka medborgarnas ingripande- och nödvärnsrätt. Personer som dömts till utvisning ska hållas i förvar till dess de kunnat lämna landet. Villkorlig frigivning ska kopplas till skötsamhet och betalning av skadestånd.

Knappt någon kan längre förneka att den organiserade brottsligheten är ett av vår tids största samhällsproblem. Samhällets skydd måste stärkas mot de kriminella nätverken. Dagens straffrätt formades i en tid där fokus låg på gärningsmannens rehabilitering snarare än på brottsoffrens upprättelse – det måste ändras. Behovet av upprättelse gäller även annan allvarlig kriminalitet, som vålds- och sexualbrott mot kvinnor och barn.

3.1.1 Brottsofferperspektiv

Alltför länge har fokus i svensk straffrätt lämnat brottsoffren i skuggan. Det måste ändras. Därför föreslås i detta program en rad ändringar som sammantaget skiftar fokus till dem som utsätts för brott och deras rättigheter. Till exempel föreslås betydligt snabbare lagföring, tydligare krav på skadeståndets erläggande och utökad ingripande- och nödvärnsrätt. Förutom att förebygga brott måste brottsoffrets situation också i övrigt stärkas och beaktas på ett helt annat sätt än vad som sker idag.

3.1.1.1 Kränkingsersättningar ska fördubblas utifrån nu gällande praxis

Brottsofferersättningar ligger generellt på en alldeles för låg nivå och måste höjas.

3.1.1.2 Inför möjlighet till åtalseftergift vid lindrigare brott om fullt skadestånd erlagts och brottsoffret samtycker

I vissa fall är skadeståndet det centrala för brottsoffret. Förslaget kan minska polisutredningars omfattning och tidsåtgång samt det offentliga kostnader. Det kan även skapa förutsättningar för snabb reglering av skadestånd.

3.1.1.3 Ersättning till brottsoffer ska utgå även vid åtalseftergift

När åklagaren väljer att inte åtala, så kallad åtalseftergift, ska brottsoffret erhålla ersättning motsvarande belopp som om brottslingen skulle ha blivit fälld.

3.1.2 Brottstatistik ska detaljredovisas avseende bl.a. kön, ålder, medborgarskap m.m.

I alla delar ska den offentliga sektorn sträva mot största möjliga transparens. Brottstatistik är inget undantag. Syftet är att genom bättre kunskap kunna förfinas brottsförebyggande arbete och utredningsinsatser syftande till brottsprevention.

3.1.3 Om påföljder

3.1.3.1 Utvisning som obligatorisk påföljd

Utvisning och återkallat uppehållstillstånd som presumtion ska beslutas för utländska medborgare vilka begått brott med fängelse som straffminimum. Vidare föreslås betydligt strängare regler för återfallsförbrytare och personer som inte sköter sig under avtjänande av fängelsestraff. Möjligheten att beakta utvisning som skäl för påföljds lindring avskaffas.

3.1.3.2 Förvar av utvisningsdömda

Personer vars dom om utvisning inte kan verkställas pga hinder ska hållas i förvar. Det är självfallet fritt att lämna landet för den som så önskar.

3.1.3.3 Förvar av personer utan uppehållstillstånd

Personer som vid inre kontroll inte kan styrka sin rätt att uppehålla sig i landet ska utvisas. Tills de kan utvisas ska de hållas i förvar. De är, såvitt de inte är misstänkta för brott, fria att lämna landet när de så önskar. Vid upprepat brott mot utlänningslagen kan förbud mot återresa utfärdas. Detta är en säkerhetsfråga, men ger också ett skydd för att dessa personer inte ska utnyttjas för illegalt arbete eller trafficking. Det ska bli olagligt och straffas med fängelse att hjälpa någon att olovligen uppehålla sig i Sverige, även om det inte sker i vinstsyfte.

3.1.3.4 Förlust av medborgarskap, uppehållstillstånd

Förlust av medborgarskap ska precis som uppehållstillstånd vara en tillgänglig påföljd, om inte gärningsmannen därigenom görs statslös. För särskilt allvarliga brott ska indraget medborgarskap eller uppehållstillstånd vara en obligatorisk påföljd.

3.1.3.5 Domstolar ska som huvudregel omvandla obetalda dagsböter till fängelse

Det är idag många som döms till dagsböter som aldrig betalar sina böter till staten. Omvandling av dagsböter till fängelse är redan möjligt enligt svensk rätt, om än ovanligt. Domstolar bör alltid omvandla obetalda dagsböter till fängelse.

3.1.3.6 Obligatorisk elektronisk övervakning

Elektronisk övervakning ska alltid utdömas vid överträdelse av kontaktförbud eller övergrepp i rättssak om inte fängelse utdöms. Förslaget ska skydda brottsoffer i allmänhet och kvinnor i synnerhet och kan spara kostnader för staten. Vid överträdelse av kontaktförbud kan elektronisk övervakning efter noggrann riskbedömning ofta ersätta fängelse. Elektronisk övervakning ska minska risken för fortsatt brottslighet.

3.1.3.7 Obligatorisk villkorlig frigivning ska avskaffas

Obligatorisk villkorlig frigivning ska avskaffas och ersättas med ett mer restriktivt system som bl.a. innebär möjlighet till begränsad villkorlig frigivning under förutsättning att skötsamhet i fängelset är dokumenterad och att skadeståndet till brottsoffer har erlagts. Någon automatisk rätt till villkorlig frigivning ska inte föreligga.

3.1.3.8 Begränsade möjligheter till villkorlig dom vid upprepade brottslighet

Villkorlig dom ska även fortsättningsvis kunna dömas ut när det inte är fråga om samma typ av brottslighet, men detta ska ske med större restriktivitet.

3.1.3.9 Obligatorisk fotboja vid permission

Den som är dömd till rättspsykiatrisk vård ska föras med fotboja vid alla fall av permissioner och ledsagningar. Den som är satt i fängsligt förvar ska alltid bära fotboja under permissioner, förflyttningar mellan fängelser eller vid andra tillfällen då den intagne befinner sig utom fängelseområde.

3.1.3.10 Skärpt straff för myndiga som tidigare begått brott som minderåriga

En myndig person, som har dömts för brott, ska få ett straff i straffskalans övre del, om man tidigare har begått brott som minderårig.

3.1.3.11 Straffmyndighetsåldern ska sänkas till 13 år

För närvarande används ungdomar, ibland barn, av kriminella gäng för att utföra brottslig verksamhet. Detta tvingar fram en sänkning av straffmyndighetsåldern. Yngre lagförbrytare bör dock särbehandlas och särskilt förslaget om *plea bargain* bör i vissa fall innebära straffrihet för

ungdomar.

3.1.3.12 Att skadeståndets fulla erläggande ska påverka straffmätning eller villkorlig frigivning

Incitament ska föreligga för att gärningsmannen ska betala skadeståndet och att detta ska påverka om villkorlig frigivning överhuvudtaget är möjlig. Staten genom Brottsoffermyndigheten och försäkringsbolagen avlastas härigenom kostnadsansvar.

3.1.3.13 Systemet med straffrabatter ska avskaffas

Lagen ska ändras så att domstolar kan döma till en strängare gemensam påföljd för flera brott än vad som nu är möjligt.

3.1.4 Utöka terroristlagstiftningen avseende samröre med terroristorganisation

En statlig utredning har presenterat ett lagförslag varvid bl.a. terrorresor till hemlandet och självstudier i vapen- och sprängämnestekniker föreslås bli straffbart. Förslaget är minst 10 år försenat men MED stöder detta och vid behov även ytterligare lagskärpningar.

3.1.5 Skärpta straff för vissa brott

3.1.5.1 Övergrepp i rättssak

Övergrepp i rättssak hotar rättsstatens funktion. Med hänsyn till brottets allvarliga natur – det är dessutom ett artbrott – och förekomsten har ökat i takt med gängkriminalitetens utbredning i Sverige måste straffen skärpas. När misstanke på sannolika skäl föreligger ska häktning beslutas.

3.1.5.2 Skärpta straff och obligatorisk häktning vid grova vapenbrott

Till skillnad mot gällande lagstiftning som enbart avsett att träffa de grova vapenbrotten föreslår MED obligatorisk häktning i alla fall där illegala vapen påträffas, t.ex. i hemmet. Vapen som innehas med vapenlicens av legal vapenägare ska för administrativa brister i vapeninnehavets formalia inte leda till häktning för grovt vapenbrott, utan i första hand till utredning för försummelse.

3.1.5.3 Att avsiktligt vid ansökan om uppehållstillstånd eller medborgarskap ge felaktig information ska rubriceras som bedrägeri

Bedrägeriparagrafen bör förtydligas för att träffa och skärpa de fall då felaktig information avsiktligt ges för att få uppehållstillstånd eller medborgarskap. En kraftig straffskärpning bör ske. Att avsiktligt ge sådan felaktig information ska rubriceras som försök till grovt bedrägeri

eller, vid fullbordat brott, bedrägeri och leda till utvisning.

3.1.5.4 Brottet grovt äktenskapstvång ska införas

Äktenskapstvång finns redan reglerat. En ny brottsrubricering, grovt äktenskapstvång, ska införas med ett straffminimum om minst fem och högst tio års fängelse om brottsoffret är under 18 år. Detta motsvarar straffet för grov våldtäkt.

3.1.6 Kriminalisering av vissa handlingar

3.1.6.1 Skenäktenskap ska omfattas av straffansvar enligt utlänningslagen

Detta är en form av bedrägeri men där dagens lagstiftning kan medföra stora bevisproblem.

3.1.6.2 Det ska vara ett brott att organisera och delta i parallella rättssystem

Som en följd av att vissa samhällsgrupper idag upprättat parallella rättssystem inom sin egen religion (sharia) eller kultur (romani kris) måste företeelsen kriminaliseras, för att inte det svenska rättssystemet och i förlängningen rättsstaten ska försvagas och hotas. Att organisera, sammankalla, utöva och delta i egen rättsutövning ska bedömas lika ur straffsynpunkt.

3.1.7 Avkriminalisering

3.1.7.1 Avkriminalisera personligt bruk av narkotika

Att narkotikapolitiken bör mildras med löpande utvärdering och vårdinsatser mot missbrukare

Sverige har, liksom många andra länder, under lång tid haft en repressiv politik i förhållande till narkotika. Medborgerlig Samling menar att det är rimligt att ifrågasätta om denna politik har tjänat Sverige väl, såväl de missbrukande individerna som samhället i stort. Som liberalkonservativ kraft betonar MED den personliga integriteten och det personliga ansvaret. Det behövs även mer av vårdperspektiv inom narkotikapolitiken – dödligheten bland missbrukare är i dag förfärande hög.

När det gäller förbuds- och strafflagstiftningen måste en avvägning ske mellan olika intressen, från effekter på enskilda individer till hur den organiserade brottsligheten påverkas och prioriteringarna inom rättsväsendet. Medborgerlig Samling anser därför att köp, bruk och innehav av narkotika för eget bruk ska avkriminaliseras.

3.1.7.2 Sexköp bör avkriminaliseras

Prostitution är på flera sätt en problematisk företeelse. Man ska inte förringa att många som ägnar sig åt att sälja sex gör det för att finansiera missbruk, och att det är en verksamhet som de helst

vill upphöra med. Den kan vara förenad med osäkra situationer och förnedring. Att vara prostituerad innebär även ofta ett socialt stigma.

Som i så många andra fall, är dock inte förbudslagar nödvändigtvis den bästa lösningen. Dagens lagstiftning kan ge ett yttre sken att identifiera och skydda offer, men så är inte nödvändigtvis fallet, vilket flera undersökningar har visat. MED:s utgångspunkt är dessutom att vuxna människor har både vilja och förmåga att ta ansvar för sina egna liv.

Det polisiära och sociala arbetet mot människohandel, våld och sexuella övergrepp, illegal invandring och social utslagning måste fortgå. Emellertid är det möjligt att det arbetet faktiskt kan underlättas av en avkriminalisering.

Mot bakgrund av att det inte finns några entydiga bevis för att lagen är ett effektivt sätt att skydda socialt utsatta människor, bör lagen upphävas.

3.1.7.3 Det ska utredas om våldtäktsbrottet ska återgå till tidigare omfattning

Våldtäktsbrottet enligt tidigare svensk utformning hade större överensstämmelse med internationell praxis och allmänhetens syn på brottet. MED vill återgå till den tidigare utformningen, men tillföra en brottsrubricering, olovlig sexuell handling. Ändringen skulle öka rättssäkerheten.

3.1.8 Bevistalan ska som huvudregel alltid föras i domstol när barn misstänks för grovt brott

Tidigare har misstanke om barns brottsliga gärningar inte kunnat prövas inom ramen för den vanliga straffprocessen, utan skuldfrågan har inte utretts även om den misstänkte blivit brottsanklagad och sedan föremål för socialtjänstens åtgärder. Rättsskandaler måste undvikas, barn förtjänar ett rättssäkert förfarande.

3.1.9 Ökade möjligheter till häktning

Vissa brott, som idag inte leder till häktning, ska kunna leda till presumtion för häktning, för att polisen ska kunna omedelbart oskadliggöra hot, syftande till att förebygga brott. Detta ska läsas tillsammans med förslaget om jourdomstolar.

3.2 Ordning och reda

3.2.1 Ett nationellt förbud mot tiggeri ska införas

Gatutiggeriet i Sverige har blivit ett permanent problem, som för med sig människohandel, olovliga bosättningar, nedskräpning och allmän otrygghet. Medborgerlig Samling ställer sig därför bakom ett förbud mot denna typ av tiggeri.

3.2.2 Statliga ordningsvakter ska ges ökade befogenheter samt kunna delegeras vissa arbetsuppgifter

Medborgarnas säkerhet i närmiljön måste förbättras i en akut situation. Ytterligare kategorier av personal ska anställas inom polisen och få utökad men inte polismans behörighet. De ska vidareutbildas och fullt ut kunna tjänstgöra i bl.a. kommuner eller direkt underställda polisutbildad personal.

3.2.3 Befogenheter på skolans område

Lärare ska få utökade befogenheter att hålla ordning och skydda person och egendom i skolan. Skolpersonal har idag en orimlig situation med stora osäkerheter gällande rätten och skyldigheten att ingripa. Detta har gett upphov till rädda och passiva lärare som riskerar sin anställning när de ska utföra sitt arbete. Detta är ett arbetsmiljö- och säkerhetsproblem inom skolan som snarast måste lösas. Förslaget ska läsas tillsammans med förslaget att utöka medborgarnas ingripande- och nödvärnsrätt.

3.2.4 Lag om förbud mot maskering ska ändras så att det inte görs undantag för maskering av religiösa skäl

Religiösa skäl ska inte längre vara en grund för tillåten maskering om brott kan befaras men det blir fortfarande tillåtet att vara maskerad om detta inte sker i samband med upplopp eller misstanke om brott.

3.2.5 Medborgarnas nödvärns- och ingripanderätt ska utökas

Allmänhetens ingripanderätt är enligt lag och praxis alltför inskränkt och med liten tolerans för felbedömningar. I dag saknas så mycket polisiär närvaro att befolkningen, särskilt i utsatta områden och på landsbygden, i praktiken inte har tillgång till polis inom rimlig tid. Den som oförskyllt försätts i en viss situation eller väljer att ingripa för att skydda annan mot pågående eller befarat brott mot person eller egendom ska ha ett betydligt starkare rättsligt mandat.

3.2.5.1 Tillåt privat innehav av peppar- och tårgasvapen

3.2.5.2 Medge vapenlicens där det föreligger ett särskilt skyddsbehov

3.3 Skadeståndsrätt

3.3.1 Höjda nivåer för brottsoffer

3.3.2 Skadestånd även till den som ingriper för att beivra våldsbrott eller medverkar till gripande

Förslaget syftar till att avstyra brott, gottgöra och uppmuntra civilkurage samt tydliggöra kostnaderna för gärningsmannen. Ingriparen ska ersättas på ungefär samma sätt som gäller för brottsoffer, huvudsakligen enligt skadeståndslagen, men med lägre nivåer avseende kränkingsersättning, vilket som begrepp vidgas. Förslaget förutsätter en utvidgad ingripanderätt för den enskilde. Detta ska inte uppmuntra prisjägare eller allmänna medborgargarden.

3.3.3 Utvidga vårdnadshavarens skadeståndsskyldighet för egna barns uppsåtliga gärningar

Avsikten är att vårdnadshavare i högre grad genom tillsyn och fostran ska förmå sina barn att undvika brottslig gärning. Begås ändå ett brott ligger det närmare till hands att föräldrarna svarar för skadeståndet fullgörande i stället för det allmänna om gärningsmannen inte betalar. Detta är en bättre reglering än att göra vårdnadshavarna straffrättsligt ansvariga. Försäkringsbolag och Brottsoffermyndigheten ska ges regressrätt mot såväl gärningsman som mot förälder.